

Nr 352.

Av herr **Nilsson, Petrus, m. fl.**, om bibehållande av folkskoleseminariet i Kalmar som ett kvinnligt enkelseminarium med fyraårig kurs.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 100 angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. föreslås bland annat nedläggandet av folkskoleseminariet i Kalmar.

Å sid. 81 i propositionen säger departementschefen härom bland annat följande: »Vad särskilt beträffar Kalmarseminariet, som helt skulle upphöra med sin utbildningsverksamhet i och med den nya organisationens genomförande, skulle jag i och för sig känt det som en tillfredsställelse, om jag icke nödgats framställa ett förslag, som medför, att den högt skattade insats, detta seminarium gjort i fråga om lärarutbildningen, och de värdefulla pedagogiska traditioner, som där vuxit fram, icke vidare kunna fullföljas. Men jag har självfallet ansett det vara min plikt att framför allt se det föreliggande problemet ur rikssynpunkt».

Mot departementschefens uppfattning att frågan om seminariernas förläggning framför allt måste betraktas ur rikssynpunkt synes ingen berättigad erinran kunna göras. Också med detta betraktelsesätt tala emellertid starka skäl för bibehållandet av ett folkskollärarseminarium i Kalmar. Till stöd för denna vår uppfattning vilja vi framhålla följande:

Kalmar folkskoleseminarium hör till de äldsta i riket. Det började sin verksamhet i januari 1843 som manligt seminarium, ändrades 1860 till kvinnligt och har sedan dess tjänstgjort som sådant med undantag för nioårsperioden 1866—1875. Då seminariet sistnämnda år efter beslut av 1874 års riksdag skulle återupptaga sin verksamhet i till en början provisoriska lokaler, blev byggnadsfrågan aktuell. Stadsfullmäktige i Kalmar hade förklarat sig villiga att för seminariet upplåta jord till byggnadstomt, gårdsplan och trädgård. Innan ritningarna till det nya »lärohuset» hunnit fastställas, kom emellertid byggnadsfrågan att lösas på ett oväntat lyckligt sätt. Mamsell Cecilia Fryxell, som den tiden var ägare till egendomen Rostad »invid Calmar», hade där alltsedan 1858 haft en vida berömd flickpension, till vilken elever samlades ej blott från olika delar av Sveriges land utan även från grannländerna. År 1876 stod hon vid 70 års ålder i begrepp att lämna sin betydelsefulla fostrargärning. Att Rostad även i framtiden skulle förbli ett säte för kvinnlig ungdoms fostran, låg henne varmt om hjärtat.

I samråd med seminariets dåvarande rektor beslöt hon därför att genom en donation söka säkerställa Rostads fortsatta existens i egenskap av folkskollärarynnesseminarium. I gåvobrevet av den 24 februari 1876 hette det: »Genom detta gåvobrev överlåter jag åt Svenska kronan under full äganderätt den mig tillhöriga vid Calmar stad belägna egendomen Rostad med der befintliga åbyggnader och planteringar m. m. som dertill hörer, under villkor, att nämnda egendom för all framtid kommer att användas uteslutande för det till Calmar förlagda folkskollärarynnesseminarium eller ock, om detta skulle upphöra, för annan offentlig eller med statsmedel understödd och under statens tillsyn ställd undervisningsanstalt.»

I sitt yttrande om detta erbjudande säger seminariets rektor: »I avseende på läget erbjuder Rostad sådana fördelar, att intet seminarium torde kunna därmed jämföras. På alla sidor omgivet av dess värderika, väl underhållna och ordnade park av fullväxta, resliga och skuggrika träd, ligger Rostad fritt och sundt samt tillräckligt avlägset för att ej störas av stadsbullret men ej heller längre från staden, än att det åtnjuter alla fördelar, den kan erbjuda.»

Men det var ej blott för den tiden utmärkta undervisningslokaler i en idealisk omgivning, som genom den Fryxellska donationen skänktes seminariet. Med gåvan följde också nobla och uppfordrande skoltraditioner. Det torde kunna fastslås, att dessa icke varit utan betydelse för seminariets fortsatta utveckling. I likhet med det Fryxellska Rostad har även folkskoleseminariet Rostad strävat efter att vara ej blott en skola utan även ett hem för eleverna. Karakteristisk för denna tendens är ej minst den i svensk skolhistoria ganska enastående sammanslutning, som bär namnet Rostads elevförbund.

Detta förbund bildades år 1904 för att »tjäna till inbördes stöd och uppmuntran för elever vid och lärarinnor som utgått från Kalmar folkskoleseminarium». Enligt stadgarna skulle förbundet arbeta för upprättande av ett seminaristhem och för åstadkommande av en lånefond för behövande elever. Vidare skulle en förbundsskrift utgivas och förbundsmöten anordnas, då så ansågs lämpligt.

Seminaristhemmet var den första stora samlande uppgiften. År 1919 stod detta hem färdigt efter två decenniers träget och uppoffrande arbete, varunder i små poster insamlats en byggnadsfond på 50,000 kronor. Den under följande år bildade lånefonden har varit till hjälp för många obemedlade elever, som haft svårt att på andra vägar finansiera sina studier.

Årsskriften, av vilken 32 årgångar hittills utkommit, är det sammanhållande bandet inom förbundet. Genom denna bevara de gamla eleverna kontakten med seminariet, liksom de också kunna erhålla råd och uppslag för sitt skolarbete. Årsskriftens viktigaste uppgift är nämligen av pedagogisk art. Även för seminariets eget arbete är det av största betydelse att få från de forna eleverna mottaga rapporter från »arbetsfältet», få praktiska

impulser och få kännedom om hur nya skolidéer taga sig ut, omsatta i praktiken. Ofta anlitas utom förbundet stående pedagoger som medarbetare i årsskriften. Dessa författares bidrag ha då gjorts tillgängliga för allmänheten genom att utgivnas som en särskild volym, antingen i särtryck eller som ett led i serien »Rostadsböcker». Årsskriften når på så sätt en vidare krets, även utöver landets gränser. Vittnesbörd föreligga, att den bidragit att i grannländerna vinna ökad respekt för den svenska folkskolans arbete och svensk folkskolepedagogik över huvud taget. Även i vanliga fall plägar årsskriften tillställas rikets folkskolinspektörer och andra pedagogiskt intresserade. Med sin relativt stora upplaga torde Rostads årsskrift vara den pedagogiska tidskrift, som har den största spridningen i vårt land.

Under senare år har till elevförbundets uppgifter också kommit att höra utförande och understödande av pedagogiska undersökningar. Insamlingen av materialet för dessa har företagits under medverkan av vid rikets folkskolor tjänstgörande förbundsmedlemmar. De senaste åren har bearbetningen bedrivits med statsunderstöd, i det statens arbetslöshetkommission beviljat de ej obetydliga belopp, som erfordrats för avlönande av räknebiträden. De hittills framkomna resultaten ha publicerats i förbundets årsskrift. För det praktiska arbetet i folkskolorna är en hel del av dessa resultat ej utan betydelse. Sålunda tillhandahållas nu på Rostad för de lärare och skolråd, som så önska, till självkostnadspris standardprov och tabeller, med hjälp av vilka en lärare kan bedöma sina elevers ståndpunkt i fråga om såväl mekanisk räkning som problemräkning. Hittills ha tryckts en halv million provräkningsblad för mekanisk räkning och 120,000 för problemräkning.

Rostads elevförbund räknar för närvarande något över 1,000 årsavgiftsbetalande medlemmar, därav över 900 tjänstgörande lärarinnor, spridda över hela landet, dock huvudsakligen i Sydsverige. Ett nedläggande av Kalmarseminariet skulle kännas som ett hårt slag för alla dessa. Det skulle vidare medföra, att det goda och fruktbara samarbete, som kommit till stånd med skolor på skilda håll i Sverige och grannländerna, särskilt Norge, skulle plötsligt avbrytas. Det för folkskolan ej oviktiga pedagogiska forskningsarbete, för vilket Rostad nu är en central, skulle nedläggas. Resultaten av ett genom decennier fortsatt uppbyggnads- och organisationsarbete skulle spolieras. Departementschefen framhåller, att problemet om Kalmarseminariets nedläggande framför allt bör ses ur rikssynpunkt. Vi kunna för vår del ej finna annat än att det är ett verkligt riksintresse, att seminariet beredes tillfälle till fortsatt liv och verksamhet efter de inslagna linjerna. Att seminariets bevarande givetvis också är ett intresse för såväl Sydsverige i dess helhet som för Kalmar stad, förringar ej de framförda synpunkterna. Tack vare detta ortsintrasse är det möjligt att för andra gången i seminariets historia erbjuda svenska staten fullt tillfredsställande seminarielokaler, vare sig det skulle gälla ett enkelseminarium eller ett

dubbelseminarium av typen 4 + 2. Beträffande en anstalt av sistnämnda typ kan det sägas, att en sådan ej heller är alldeles främmande för seminariets traditioner. Under åren 1913—1926 fungerade detta nämligen som ett dubbelseminarium av typen 4 + 1. När studentklassen år 1926 indrogs, förutsattes för övrigt i statsverkspropositionen, att indragningen ej skulle bli beständig, utan att den kvinnliga studentkursen skulle i framtiden alternera mellan Stockholm och Kalmar med 4 år på vardera stället.

Även om man ej bör överdriva betydelsen av seminariernas geografiska förläggning, kan man ej undgå att finna, att södra Sverige kommit i en påfallande ogynnsam ställning i kungl. propositionens förslag till förläggning av folkskoleseminarierna. Av de 16 avgångsklasserna placeras 3 i Norrland, 7 i Svealand och 6 i Götaland, varvid dock bör beaktas, att den ena avdelningen i Svealand, avsedd för fortbildning av småskollärarinnor, bör anses vara gemensam för hela landet. Samtliga seminariesakkunniga hade i sitt förslag upptagit 7 avdelningar i Götaland med undantag för en reservant, som föreslagit 8. Ännu ogynnsammare ter sig fördelningen av de kvinnliga avdelningarna, av vilka Götaland skulle få 2 och Svealand 4. Götaland räknar dock ungefär hälften av Sveriges folkmängd och hyser inom sina gränser mer än hälften av de undervisningsanstalter, på vilka seminariet utbildningen skulle baseras. Det kan ej anses lyckligt, att en stor del av den sydsvenska kvinnliga ungdomen i framtiden skall se sig nödsakad att söka sin utbildning på så avlägsna platser som i Falun och Umeå.

Det synes oss därför, som om även geografiska skäl talade för förflyttning av en kvinnlig avdelning från Svealand till Götaland. För dennas förläggning till Kalmar tala i det föregående anförda skäl samt dessutom den omständigheten att Kalmarseminariet sedan gammalt har traditioner som utbildningsanstalt för just kvinnlig ungdom. Vi erinra vidare om att fyra av de sju seminariesakkunniga uttalat sig till förmån för bibehållandet av seminariet i Kalmar.

Flera möjligheter finnas att genomföra en seminariorganisation med bibehållande av ett kvinnligt folkskoleseminarium i Kalmar. I de särskilda yttranden, som fogats vid de sakkunnigas betänkande av herrar Nilsson i Gränebo, Olsson i Mora och Wallerius samt av herr Wagnsson pekas på olika alternativ i detta avseende. Närmare i anslutning till den kungl. propositionen vore en överflyttning av en fyraårig utbildningskurs från något av de föreslagna dubbelseminarierna till Kalmar. Då lokalerna i Stockholm endast med svårighet synas kunna inrymma ett dubbelseminarium av den föreslagna typen 4 + 2, synes oss ett möjligt sätt att verkställa den omtalade överflyttningen vara att indraga en avdelning i Stockholm och i stället förlägga denna till Kalmar, varvid en fyraårig utbildningskurs placeras till vardera av dessa städer. För att giva de kvinnliga studenterna i Stockholm möjlighet till utbildning i närheten av hemorten skulle det måhända vara lämpligt att ombilda den föreslagna manliga 2-åriga

linjen i Uppsala till samlinje eller också i Uppsala inrätta ett samseminarium av typen 2 + 2.

Då sålunda enligt vår åsikt starka skäl finnas för Kalmarseminariets bevarande och frågan synes oss kunna lösas på ett tillfredsställande sätt med endast en obetydlig förändring i den kungl. propositionens förslag rörande seminariernas förläggning, få vi hemställa,

att riksdagen ville besluta, att folkskoleseminariet i Kalmar måtte bibehållas som ett kvinnligt enkelseminarium med fyraårig kurs.

Stockholm den 24 mars 1936.

Petrus Nilsson.

Karl Magnusson.

Ruben Wagnsson.

Erik Anderson.

Gunnar Bodin.

Axel Mannerskantz.

Arthur Heiding.

Oscar Ericson.

Anton Pettersson.

Edg. Sjödahl.

Otto R. Wangson.

Knut Petersson.

Utdrag av protokollet, hållet vid stadsfullmäktiges i Kalmar sammanträde den 26 augusti 1935.

§ 190. Från drätselkammaren hade inkommit följande framställning.

»Till stadsfullmäktige i Kalmar.

1932 års seminariesakkunniga ha i sitt avgivna betänkande föreslagit Kungl. Maj:t att folkskoleseminariet i Kalmar skulle nedläggas. Emellertid hava inom kommittén reservationer framförts på att seminariet här skulle bibehållas såsom enkelseminarium, därvid förutsatts att Kalmar stad skulle bestrida kostnaderna för erforderlig tillbyggnad av den nuvarande seminariebyggnaden för erhållande av lämpliga lokaier.

Med avseende å de fördelar staden skulle kunna påräkna därest folkskoleseminariet bibehålles här i staden, så utgöras de först och främst av de skatteinkomster, som inflyta från vid seminariet anställd personal. Enligt erhållna uppgifter utbetalades under budgetåret 1934/1935 till lärarelöner och expenser av olika slag kronor 141,542: 82. Vidare skulle därest seminariet bibehålles här räknas med vissa inkomster från vid seminariet undervisade elever genom ökad omsättning i den allmänna rörelsen, en fördel som visserligen icke kan siffermässigt uttryckas. Då varje klass i seminariet består av 24 stycken elever torde det icke vara så ringa belopp, som på denna väg komme att tillföras stadens invånare och därmed indirekt staden.

Enligt reservationerna inom kommittén skulle i Kalmar förläggas ett enkelseminarium. För detta seminarium erfordras en utökning av lokalerna på Rostad genom en tillbyggnad längs Esplanaden mellan huvudbyggnaden och Linnégatan, innehållande 4 rum i vardera våningen och dessutom en särskild vaktmästarebostad.

Någon exakt uppgift å kostnaden för dessa nya lokaler har icke kunnat erhållas. År 1925 uppgjordes av kungl. skolöverstyrelsens arkitekt John Åkerlund ett förslag till tillbyggnad, omfattande en ökning av rummens antal ovan jord med 13, kostnadsberäknad till 289,000 kronor, vilken kostnad dock ansågs väsentligt kunna nedbringas. En särskild vaktmästarebostad torde komma att betinga cirka 20,000 kronor. Om man uppskattar kostnaderna för till- och nybyggnad av de nuvarande lokalerna å Rostad och en särskild vaktmästarebostad till 300,000 kronor, torde detta vara mer än tillräckligt för beredande av lokaler jämväl åt ett dubbelseminarium, om ett sådant skulle förläggas hit.

På grund av det anförda och för att såvitt möjligt få ett seminarium förlagt hit till staden får drätselkammaren hemställa, att stadsfullmäktige måtte besluta,

att i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att därest till Kalmar förlägges ett folkskoleseminarium — enkel- eller dubbelseminarium — Kalmar stad är villig bestrida kostnaderna för erforderlig tillbyggnad av den nuvarande seminariebyggnaden å Rostad samt för en särskild vaktmästarebostad,

att kostnaden härför, beräknad till 300,000 kronor, skall anskaffas genom upptagande av lån å motsvarande belopp att amorteras under 25 år.

Därjämte hemställer drätselkammaren att stadsfullmäktige måtte uppdraga åt drätselkammaren att utse delegerade att i ärendet uppvakta vederbörande departementschef ävensom kungl. skolöverstyrelsen.

Kalmar den 12 augusti 1935.

Å drätselkammarens vägnar:

WALFRID NILSSON.

Olof Swensson.»

Efter föredragning härav beslöto stadsfullmäktige på förslag av beredningsutskottet enhälligt bifalla drätselkammarens i ärendet gjorda hemställan.

Som ovan.

In fidem:

Olof Swensson.
